

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.14288536>

Accepted: 04.12.2024

Çocuk Kliniklerinde Çalışan Hemşirelerin Sanata İlgi Düzeylerinin Sanat Terapi Kullanma Durumları İle İlişkisi

The Relationship between The Levels Of Interest In Art of Nurses Working In Children's Clinics and Their Use of Art Therapy

Serap GÜLEÇ KESKİN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
dr.seraps@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4017-6214>

Neşe Satı GÖNÜLLÜ

Samsun Eğitim ve Araştırma Hastanesi
dr.seraps@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-0238-4142>

Özet

Hemşirelerin sanata ilgi düzeyleri ile ilgili yapılmış çalışmalar incelenmiş ve çocuk hemşirelerinin sanata ilgi düzeylerinin ne ölçüde olduğu ve bu durumun sanat terapi yöntemlerini kullanma durumlarıyla ilişkisi bilinmemektedir. Bu nedenle bu çalışma sanata ilgi düzeyleri ve sanat terapi kullanma durumları arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Bu araştırma, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tiptedir. Araştırmanın evrenini Samsun Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi ile Ondokuz Mayıs Üniversite Hastanesinde çalışan hemşireler oluşturmaktadır. Araştırmada Power analizi için R v3.6.1 programı kullanılmış olup, 52 örneklemin yeterli olacağı hesaplanmıştır (Süt, 2011; Champely, 2020). Araştırmaya dâhil edilme kriteri; 18 yaşından büyük olmak, araştırmaya gönüllü olarak katılmak ve aktif olarak çocuk kliniklerinde çalışıyor olmak ile belirlenmiştir. Araştırmanın dâhil edilme kriterini karşılayan ve gönüllü olarak araştırmaya katılan 70 çocuk hemşiresi ile çalışma yürütülmüştür. Araştırmanın verileri 1 Şubat- 20 Nisan 2023 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak sosyo-demografik ve sanat terapi kullanma durumlarını içeren veri formu ve Sanat İlgi Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan bu çalışmada sanata ilgi düzeyi yüksek olan hemşirelerin çalıştıkları klinikte sanat terapi yöntemi kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca sanat terapi yöntemlerinden en çok resim tekniği ve müzik terapi yöntemlerini kullandıkları görülmüştür. Bu çalışmanın sonucunda çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelere yönelik sanat terapiye yönelik beceri ve tutumlarını artıracak eğitimler verilmesi önerilebilir.

Anahtar Kelimeler: Sanat Terapi, Hemşire, Çocuk.

Abstract

Studies on nurses' level of interest in art have been examined, and it is not known to what extent pediatric nurses' level of interest in art is and the relationship between this and their use of art therapy methods. Therefore, this study examines the relationship between levels of interest in art and use of art therapy. This research is descriptive and relationship-seeking type. The population of the research consists of nurses working at Samsun Gynecology and Children's Hospital and Ondokuz Mayıs University Hospital. R v3.6.1 program was used for Power analysis in the research, and it was calculated that 52 samples would be sufficient (Süt, 2011; Champely, 2020). Criteria for inclusion in the research; It was determined by being over 18 years of age, participating in the research voluntarily, and being actively working in pediatric clinics. The study was conducted with 70 pediatric nurses who met the inclusion criteria and participated in the research voluntarily. The data of the research was collected between February 1 and April 20, 2023. In the study, a data form including socio-demographic and art therapy usage situations and the Art Interest Scale were used as data collection tools. In this study, it was determined that nurses with a high level of interest in art used art therapy methods in the clinics where they worked. In addition, it was seen that they used painting techniques and music therapy methods most among the art therapy methods. As a result of this study, it may be recommended to provide training to nurses working in pediatric clinics to increase their skills and attitudes towards art therapy.

Keywords: Art Therapy, Nurse, Child.

GİRİŞ

Watson “Hemşirelik bir sanattır ve tıpkı bir ressamın ya da bir heykeltıraşın boş tuval ya da biçimlenmemiş mermerde yaptığı gibi, hemşirelikte yaşayan bir beden ile çalışmaktır.” der. Benner’ in kapsamlı bir şekilde ortaya koyduğu gibi hemşirelik mesleğinde de olgunlaşmada; acemilikten uzmanlığa doğru ilerlerken başka düzeyler olabilir. Bu düzey, bilginin ve deneyimin sentezi kadar, duyuların ve deneyimin de sentezi olduğu zaman ortaya çıkabilen hemşireliğin sanat formudur. Hemşire, bilim ve iletişime dayalı becerilerini kullanırken aynı zamanda yaratıcılığını da kullanarak sanatını sergilemektedir (Watson, 2008). Hemşirelerin sanatsal performansı ve yaratıcılığı sayesinde bireylerdeki farklı olan noktaların algılanması kolaylaşmaktadır (Fawcett ve ark., 2001). Sanat terapisinin de asıl amaçlarından biri kendini ve etkileşim halinde olduğu diğer bireyleri anlamaktır (Göktepe Kaya, 2015; Öz Çelikbaş, 2024). Sanat terapi; müzik, resim, oyun, fotoğraf, mandala boyama, yaratıcı drama, oyun hamuru, kil, cümle tamamlama ve üç dilek testi gibi çeşitli materyallerden faydalanan uygulamalardır (Chiang ve Reid-Varley, 2019; Yayan ve Zengin 2018). Kullanılan bu materyaller sayesinde bireylerin içte olan duygusal deneyimleri tıpkı bir projeksiyondan yansır gibi imge olarak dışarı yansımaktadır. Bu sayede sanat terapi, bireylerin içsel deneyimlerinin daha rahat anlaşılmasına olanak sağlamaktadır (Demir ve Demir, 2018). Amerikan Sanat Terapi Derneği (American Art Therapy Association); sanat terapi uygulamalarının hastalıkta, travmalarda veya stresli durumlarda bireylerde başa çıkma konusunda etkili olduğunu ayrıca bilişsel becerilerin gelişimine de katkı sağlayan uygulamalar olduğunu vurgulamıştır (American Art Therapy Association, 2018). Sanat terapi bireylerde mantıksal düşünme sürecini ve problem çözme becerilerini geliştirmektedir. Bireylerde yaratıcılık, özgüven ve modern bir

bakış açısı da geliştirerek günümüz çağına uygun bireylerin gelişimine oldukça katkı sağlamaktadır. Bu bakış açısı ile gelişen birey hem kendilerine hem de mesleki anlamda topluma karşı yararlı olacaktır (Artut, 2013; Buyurgay ve Buyurgay, 2012). Hemşirelik mesleğinde de durum böyledir. Hemşirelerin sanat türlerine ve etkinliklerine yönelik bilgi sahibi olması, hemşirenin diğer ekip arkadaşını ve hastaları sanatsal etkinliklerle katılmalarına yönelik teşvik kaynağı oluşturmaktadır (Vaartio-Rajalin ve ark., 2021). Aynı zaman da sanat etkinliklerinin kullanılması sağlık çalışanlarının ruh sağlığını olumlu yönde etkilerken, stres ve tükenmişlik sendromunu da azaltmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün (World Health Organization, WHO) yayınladığı Sağlık Kanıt Ağı Sentez raporun da sanatın; mevcut sağlık halinin sürdürülmesine, fiziksel ya da zihinsel birçok hastalığın tedavisine ayrıca kronik hastalıkların seyrinde tedavi edici olarak önemli bir rol oynadığına dair kanıtlar bulunmuştur. Sanatın non-invaziv oluşu ve düşük risk içermesi sağlık hizmetlerinde yine sanatı önemli bir konuma getirmektedir (WHO, 2019).

Sağlık hizmetleri kapsamında önemli bir yeri olan çocuk hemşireleri, hastalık tanısı almış, hastaneye yatış süreci gerçekleşmiş çocuklar ile karşılaşmaktadırlar. Bu süreç çocuklar için oldukça zorlu dönemlerdir (Çavuşoğlu, 2013). Çocuklar hastaneye ilk kez geldiklerinde ya da tanımadıkları insanlarla ilk kez karşılaştıklarında duygularını rahatça ifade edemezler (Sayar ve Engin, 2019). Hastane ortamının stresli ve belirsiz durumu çocukların duygusal bir deneyim yaşamasına ve buna bağlı olarak fiziksel ağırlığı olan bir duygunun açığa çıkmasına neden olur. Sanat terapisinin duygu ve düşünceleri en az acı verici şekilde ele alma özelliği sayesinde ortaya çıkan bu duygunun ağırlığı en az zararlı görünür kılınabilir (Buyurgay ve Buyurgay, 2012). Çocuklar genellikle kendilerini korkutan ve üzen olayları hatırlamazlar, daha çok o anda neler hissettiklerine bakarlar. Hastanede yatan ve travmatize bir çocuktan sanat yapması istendiğinde çocuk onun için en çarpıcı anı hatırlayarak, vermek istediği mesaja odaklanıp eseri ortaya çıkarır. Eser de ortaya bir acı çıkıyorsa bu acıya sanatsal boyuta bakan bir çocuk aynı zamanda acı ile yüzleşmeye de olanak bulur. Çocuklar hastalık ve hastaneye yatış sürecinin bu zorlu süreçlerine ne kadar maruz kalsalar da bazen umut dolu resimler ortaya koyarak bakış açılarını olumlu bir şekilde etkileyebilirler. Hastanede ki stresörlere bağlı olarak da gelişen bu duygu dalgalanmaları sanat ile hissedilene odaklanmayı sağlayarak duygulara bir dengelenme getirir. Bu dengelenme ile çocuk aslında hem duygularını hem de kendini keşfetmektedir. Çocuğun bu keşfine yardımcı olmada ve çağrısını anlamada hemşirelerin büyük bir sorumluluğu vardır (Balling ve Mccubbin, 2001). Çocuklar için oldukça travmatik olan bu dönemde çocuk hemşiresi, çocuğun bu sürece uyum sağlamasını ve kaygısının azaltmasını kendine görev bilmelidir (Çavuşoğlu, 2013; İnan ve Akgün, 2003). Çocuk kliniklerinde çalışan hemşire; çocuğun yetişkin bireylerden daha özgün fizyolojik ve psikolojik farklı yönlerinin olduğunu, idrak etme sürecinin henüz yeterince gelişim göstermediğini bilerek çocuğa farkındalıkla yaklaşmalıdır (Beytut ve ark., 2009). Çocuklar için yapılacak olan sanatsal uygulamalar oyun gibi görülse de aslında bir iştir ve hemşire bunun bilincinde olmalıdır. Bu gibi uygulamaların kliniklerde yapılması, duyguların dışarı yansımaları kolaylaştırır ve çocukların kendilerini daha rahat bir şekilde ifade etmelerine olanak sağlar. Aynı zamanda çocuğun oynayarak öğrenmesine, yatışmasına, rahatlmasına fırsat yaratır (Çelikbaş, 2019). Zaten sanatsal materyallerle yapılan çalışmalarda ki amaç var olan korkunun, endişenin yok edilmesi değil, duyguların objektif bir şekilde dışarıya dönüştürülmesidir (Yıldız, 2021). Montessori'de yapılan sanat terapi uygulamaları hakkında, içte var olan duygunun dışarı aktarılmasını sağladığını bu sayesinde sert mizaçlı çocukların uysallaştığını ifade etmiştir (Montessori, 2016).

Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, çocuklar üzerinde sanat terapi uygulamaları ilgili birçok çalışma yapıldığı gözlemlenmiştir. Astım sebebi ile depresyonda olan çocuklara yönelik A. Beebe ve arkadaşları tarafından sanat terapi uygulamaları yapılmıştır. Sanat terapisi uygulanan çocukların depresyon düzeylerinde anlamlı bir azalma olduğu gözlemlenmiştir. Aynı zamanda çocukların yaşam kalitelerinde artma olduğu ve anksiyete düzeylerinde belirgin bir şekilde azalma olduğu saptanmıştır (Beebe ve ark., 2010). Kocherov ve arkadaşları pediatri servisinde yatan çocuklara yönelik palyaço müdahalesini ile bir çalışma yapmıştır. Ameliyat öncesi uygulanan 20 dakikalık palyaço müdahalesinin çocuklardaki kaygı seviyesinin azaldığını, hastanede yatış sürecinin de kısalığına yönelik veriler elde edilmiştir (Kocherov ve ark., 2016). Akkavak ve Karabudak'ın 2019 yılında ülkemizde çocuklarla yaptığı niteliksel bir çalışmada çocukların hastane de olmaktan sıkıldıkları görülmüştür. İstekleri sorulduğunda ise hemşirelerin daha güler yüzlü ve ilgi olmasını bekledikleri, oyun odası, sinema ya da eğlenebilecekleri etkinliklerin yapılmasını istedikleri görülmüştür (Akkavak ve Karabudak, 2019). Çocuklara yönelik yapılacak olan sanat terapi uygulamaları çocuk hastalıklarının tedavi sürecinde oldukça önemli bir role sahip olduğu yapılan araştırmalar sonucu görülmektedir (Bostanoğlu ve Kahraman, 2017).

Hemşirelerin sanata ilgi düzeyleri ile ilgili yapılmış çalışmalar incelenmiş ve çocuk hemşirelerinin sanata ilgi düzeylerinin ne ölçüde olduğu ve bu durumun sanat terapi yöntemlerini kullanma durumlarıyla ilişkisi bilinmemektedir. Bu nedenle bu çalışma sanata ilgi düzeyleri ve sanat terapi kullanma durumları arasındaki ilişkiyi incelemektedir.

Araştırmanın Amacı

Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin sanata ilgi düzeylerinin sanat terapi kullanma durumlarıyla ilişkisini belirlemek amacı ile yapılmıştır.

Araştırma Soruları

1. Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin sanat terapi uygulama durumları nedir?
2. Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin sanata ilgi düzeyleri ile sanat terapi yöntemlerini kullanma durumu arasında nasıl bir ilişki vardır?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

Bu araştırma, tanımlayıcı ve ilişki arayıcı tiptedir.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Samsun Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi Hastanesinde çalışan hemşireler oluşturmaktadır. Araştırmada Power analizi için R v3.6.1 programı kullanılmış olup, 52 örneklemin yeterli olacağı hesaplanmıştır (Süt, 2011;

Champely, 2020). Araştırmaya dahil edilme kriteri; 18 yaşından büyük olmak, araştırmaya gönüllü olarak katılmak ve aktif olarak çocuk kliniklerinde çalışıyor olmak ile belirlenmiştir. Araştırmanın dahil edilme kriterini karşılayan ve gönüllü olarak araştırmaya katılan 70 çocuk hemşiresi ile çalışma yürütülmüştür

Verilerin Toplanma Araçları-Geçerlilik ve Güvenirlilik Bilgileri

Araştırmanın verileri 1 Şubat- 20 Nisan 2023 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak sosyo-demografik ve sanat terapi kullanma durumlarını içeren veri formu ve Sanat İlgi Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin toplanması birinci yazar çocuk kliniklerinde çalışan hemşireler ile iletişime geçerek randevu oluşmuştur. Araştırmaya katılmak isteyen gönüllü hemşirelere araştırmanın içeriği ile ilgili bilgi verilmiştir. Araştırmanın kriterini karşılayan gönüllü hemşirelere süre kısıtlamasına gidilmeden veri toplama formları verilmiştir.

Sosyo-demografik Veri Formu

Çocuk hemşirelerinin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, haftalık çalışma şekli, günlük baktıkları hasta sayılarını gibi sosyo-demografik özellikleri içeren 8 soru ile sanata yönelik, görüş ve uygulamaları içeren 14 soru vardır. Veri toplama formunda toplam 27 soru mevcuttur.

Sanat İlgi Ölçeği

Çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin sanata yönelik ilgi düzeylerini ölçmek için Taşkesen (Taşkesen, 2014) tarafından geliştirilen ve ölçek geçerlilik çalışması yapılan sanat ilgi ölçeği kullanılmıştır. Bireylerin Sanat İlgisini ölçme amacıyla geliştirilen 20 maddelik likert tipi bir ölçektir. Bireylerden ölçekte yer alan her bir maddenin kendilerine ne kadar uyduğunu 1-5 arası derecelyerek göstermeleri istenmektedir. Maddelere verilen cevaplar 5= Kesinlikle Katılıyorum, 4= Katılıyorum, 3=Kararsızım, 2= Katılmıyorum ve 1= Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde derecelendirilmektedir. Ölçek duyuşsal algı ve davranış olarak iki alt boyuttan oluşmaktadır. Her alt boyutunda 10'ar madde yer almaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 20 iken en yüksek puan ise 100'dür Ölçekten düşük puan alınması sanata ilginin olmadığını ifade ederken, yüksek puan alınması sanata karşı ilgili olduğunu göstermektedir. Ölçekte 5 madde (3, 5, 9, 13, 16) ise tersine puanlanmaktadır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada verilerin analizi için "SPSS v26" programı kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde "Bağımsız Örneklem T Testi", "Mann-Whitney U Testi", "Tek Yönlü ANOVA Testi" ve "Kruskal-Wallis H Testi" kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmaya başlanmadan önce Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik kurulundan 30.12.2022 tarihinde kurul izni alınmıştır (Karar no:2022-1199). Araştırmanın yapılacağı Samsun Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesinden ve Ondokuz

Mayıs Üniversitesi Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezinden ayrı ayrı kurum izni alınmıştır. Samsun İl Sağlık Müdürlüğü'nden kurum izni alınmıştır. Araştırmada Sanat İlgi Ölçeğini geliştiren araştırmacıdan ölçeğin kullanımı için izin alınmıştır. Araştırmaya katılan hemşirelere bilgi verilerek yazılı ve sözlü onam alınmıştır.

BULGULAR

Çalışmaya katılan çocuk hemşirelerinin yaş ortalamasının 34.69 ± 9.29 olduğu, haftalık ortalama 41.81 ± 3.58 saat çalıştığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan hemşirelerin %90.0'ının kadın olduğu, %64.3'ünün evli olduğu, %64.3'ünün lisans mezunu olduğu, % 67.1'inin vardiya usulü çalıştığı ve %84.3'ünün klinik hemşire olarak çalıştığı görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 1. Çocuk Hemşirelerinin Tanımlayıcı Özellikleri		Min.-Maks.	Ort.±SS
Yaş		24-56	34.69±9.29
Haftalık çalışma saati		40-56	41.81±3.58
		n	%
Cinsiyet	Kadın	63	90.0
	Erkek	7	10.0
Medeni durum	Evli	45	64.3
	Bekâr	25	35.7
Eğitim durumu	Sağlık Meslek Lisesi	5	7.2
	Ön Lisans	8	11.4
	Lisans	45	64.3
	Lisansüstü	12	17.1
Çalışma şekli	Gündüz	14	20.0
	Vardiya	47	67.1
	Nöbet	9	12.9
Hemşirelerin Görevi	Sorumlu Hemşire	3	4.3
	Klinik Hemşiresi	59	84.3
	Poliklinik Hemşiresi	2	2.9
	Yoğun Bakım Hemşiresi	4	5.7
	Diğer	2	2.9

1756

Çalışmaya katılan hemşirelerin Sanat İlgi Ölçeğinin (SİÖ) alt faktör ve toplam puan ortalaması incelendiğinde, ölçeğin "Duyusal Algı" alt faktör puan ortalamasının 31.99 ± 4.21 olduğu, "Davranış" alt faktör puan ortalamasının 33.31 ± 7.19 olduğu ve "SİÖ Toplam" puan ortalamasının 65.30 ± 10.09 olduğu bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Sanat İlgi Ölçeği Alt Faktör ve Toplam Puan Ortalaması

	X ± SS	(Min-Max)
Duyusal algı	31.99±4.21	15-39
Davranış	33.31±7.19	11-46
SİÖ Toplam	65.30±10.09	26-83

Çalışmaya katılan hemşirelerin sanat terapi yöntemlerini uygulama durumlarına göre SİÖ'nün 'Davranış alt faktör puanları arasında ($H=9.702$; $p<0.01$) ve 'SİÖ Toplam' puanları arasında ($H=6.854$; $p<0.05$) anlamlı bir fark bulunmuştur. Sanat terapi yöntemlerini uygulayan hemşireler ile sanat ilgi düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Sanat Terapi Yöntemlerini Uygulama ile SİÖ Alt ve Toplam Puanları Arasındaki İlişki

	Duyusal Algı	Davranış	SİÖ Toplam
	Medyan(Min-Max)	Medyan(Min-Max)	Medyan(Min-Max)
Sanat terapi yöntemini uygulama durumu			
Ara sıra uyguluyorum	33(18-38)	34.5(21-46)	66(39-82)
Uygulamıyorum	32(25-37)	30(23-38)	63(50-73)
Uyguluyorum	32(15-39)	36(11-46)	68(26-83)
H	H=0.414	H=9.702	H=6.854
P	p =0.813	p =0.008	p =0.032

*H:Kruskal- Wallis H Testi **p<0.05 ***p<0.01

Çalışmaya katılan hemşirelerin sanata ilgi durumlarının tanımlayıcı istatistikleri incelendiğinde %28.6' sının sanat dalına ilgi duyduğu, %18.6'sının sanat dalı ile ilgili eğitim aldığı, %74.3'ünün sanat dalı ile ilgilenmenin mesleğe olumlu katkısının olacağını düşündüğü ve %48.6'sının sanat dallarından en çok sinema ve/veya tiyatro dalını ilgi çekici bulduğu görülmüştür (Tablo 4).

Tablo 4. Çocuk Hemşirelerinin Sanat İlgi Durumu

	n	%
Sanat dalı ile ilgilenme durumu		
Evet	20	28.6
Hayır	50	71.4
Sanat dalı ile eğitilme durumu		
Evet	13	18.6
Hayır	57	81.4
Sanat dalı ile ilgilenmenin mesleğe olumlu		
Evet	52	74.3
Hayır	18	25.7

katkısı düşünme	olacağı		
En çok ilgi çeken sanat dalı	Resim sergileri	20	28.6
	Müzik albümleri	24	34.3
	Sinema ve/veya tiyatro	34	48.6
	Hiçbiri	5	7.1
	Diğer	8	11.4

Çalışmaya katılan hemşirelerin %77.1'inin sanat terapi uygulamaları konusunda kendilerini yetersiz hissettiği ve eğitim almak istedikleri, %80'inin ise yoğun çalışma saatlerinden dolayı sanat terapi uygulayacak vakit bulamadıkları görülmüştür. Araştırmaya katılan hemşirelerin sanat terapi yöntemlerinden en çok kullandıkları ise %50.0 ile resim yapma tekniği ve % 48.6 ile müzik terapi yöntemi olduğu görülmüştür (Tablo.5).

Tablo 5. Çocuk Hemşirelerinin Sanat Terapi Yöntemlerini Kullanma Durumu

		n	%
Sanat terapi konusunda yetersiz hissetme ve eğitim almak isteme durumu	Evet	54	77.1
	Hayır	16	22.9
Yoğun çalışma saatlerinden dolayı sanat terapi yöntemlerini uygulayamama durumu	Evet	56	80.0
	Hayır	14	20.0
Sanat terapide kullanılan teknikler	Resim	35	50.0
	Müzik	34	48.6
	Drama, dans ve hareket terapi	12	17.1
	Fotoğraf	11	15.7
	Fotoğraf	10	14.3
	Oyun hamuru, kil	8	11.4
	Cümle tamamlama	6	8.6
	Kukla	4	5.7
	Mandala	4	5.7
Üç dilek hakkı			

TARTIŞMA

Yapılan bu çalışmada çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelerin sanata ilgi düzeylerinin ortalamanın üstünde olduğu görülmüştür. Bu çalışmada çocuk hemşirelerinin en çok ilgilerini çeken sanat dalının sinema ve tiyatro olduğu görülmüştür. Literatüre bakıldığında ise hemşirelik mesleğinin sanatsal yönlerine yönelik yapılan araştırmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Hemşirelerin sanatsal etkinliklere yönelik ilgi ve bilgisini hemşirelik müdahalelerine dahil etme fırsatı vermek aktif ve yaratıcı bir hemşirelik rolünün gelişmesine katkı sağlayacaktır. Yapılan bu çalışmada çocuk hemşirelerinin çoğunluğunun, sanat dalı ile ilgilenmenin hemşirelik mesleğine katkısı sağlayacağını düşündükleri görülmüştür. Sanatın sağlık alanında kullanımı sağlık çalışanlarının öz değerini, başarısını ve sosyal iletişimini olumlu anlamda desteklediği bilinmektedir (Cohen, 2006). Literatüre bakıldığında da sağlık çalışanlarına yönelik yapılan sanatsal etkinliklerin sağlık çalışanlarını olumlu anlamda desteklediği görülmektedir. Sağlık çalışanlarının dahil edildiği sanatsal etkinliklerin sonuçlarına genel olarak bakıldığında; hastalara yönelik empati yeteneklerinin arttığı, yaratıcılıklarının desteklendiği, özgüvenlerinde yükselme olduğu ve tükenmişlik sendromlarında azalmaların olduğu görülmektedir (Kaimal ve ark., 2019; Kometiani, 2017; Potash ve ark., 2015; Tjasink ve ark., 2023). İngiltere’de sağlık çalışanlarına yönelik yapılan bir araştırmada sanat eserleri üzerine inceleme ve tartışma yönelik uygulama yaptırılmıştır. Araştırmanın sonucunda ise katılımcıların sözel olarak ifade edilemeyen duygu ve düşüncelerini daha kolaylıkla ifade edebildikleri saptanmıştır (Huet ve Holtum, 2016). Ayrıca sanatsal uygulamalar sağlık personellerinin ruh sağlığını ve refahını iyileştirdiği, stresi ve tükenmişliği azalttığı yapılan birçok çalışmada kanıtlanmıştır (Larson, 2006; WHO, 2019). Kore’de hemşirelere yönelik yapılan kil etkinliğinin sonucunda; hemşirelerin kaygı düzeylerinde ve iş streslerinde belirgin şekilde azalma olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmanın sonucunda sanatsal etkinliklerin hemşirelere hem kişisel hem de mesleki anlamda olumlu katkı sağladığı görülmüştür (Jang ve ark., 2015).

Yapılan bu çalışmada çocuk hemşirelerinin sanat terapi uygulamalarına yönelik düşünceleri incelendiğinde, hemşirelerin çalıştıkları kliniklerde sanat terapisi uygulamalarına yönelik kendilerini yetersiz hissettikleri ve bu konuda eğitim almak istedikleri belirlenmiştir. Hemşirelik eğitiminde sanatın ve yaratıcılığın kullanımı, hemşirelerin iletişim, problem çözme ve eleştirel düşünme yeteneğini geliştirdiği bilinmektedir (Casey, 2009). Bu konuyla ilgili literatür incelendiğinde sağlık personellerinin aldıkları lisans eğitimlerinde ve hastanedeki kurum içi eğitimlerde sanat terapi uygulamalarına yönelik müfredata yer verilmediği görülmektedir (Motlagh ve ark., 2023). Literatürde de hemşirelerin bu ihtiyaçlarının giderilebilmesi adına, sanatsal uygulamalar hakkında eğitimlerin müfredata dahil edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Motlagh ve ark., 2023). Bu çalışmada hemşirelerin yoğun çalışma saatlerinde dolayı sanat terapi yöntemlerini uygulama konusunda motive olamadıkları ve isteksiz oldukları görülmüştür. İnci ve Günay’ın (2019) pediatri hemşirelerinde ki terapötik oyuna yönelik görüş ve uygulamaları üzerine yaptığı çalışmada da hemşirelerin yoğun çalışma saatlerinden dolayı terapötik oyunun kullanma durumunu olumsuz etkilendiği bildirilmiştir. Yoğun çalışma saatlerinin hemşirelerdeki bakımın kalitesini olumsuz etkilediği, mesleki performansta düşüşe sebebiyet verdiği ve tükenmişliğe neden olduğu bilinmektedir. Özcanarslan ve Önen’in (2020) hemşirelerde ki tükenmişlik sendromunu araştırdığı bir çalışmada hemşirelerin görev süresi uzadıkça iş yüklerinin arttığı bu

durumun tükenmişliğe sebebiyet verdiği motivasyonunun ve doyumun olumsuz etkilediği bulunmuştur.

Ayrıca sanat terapi yöntemlerinden en çok resim tekniği ve müzik terapi yöntemlerini kullandıkları görülmüştür. Sanat terapisinde özellikle çocuklarla çalışırken resim ve müzik terapisinin daha çok tercih edildiği görülmektedir. Bu bağlamda Sanchez ve arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmada sanat terapisinin kanser tanılı çocuklarda en sık kullanılan tamamlayıcı tıp yöntemlerinden biri olduğu görülmektedir (Sanchez ve ark., 2015). İnci ve Günay'ın 128 çocuk hemşiresi ile yaptığı çalışmada da hemşirelerin kliniklerde en çok resim yapma tekniği, müzik terapi gibi yöntemlerini kullandıklarını görülmüştür (İnci ve Günay, 2019). Hyslop ve arkadaşlarının 8 yaş altı, 18 pediatrik onkoloji hastaları ile resim yapma tekniğini kullanarak sanat terapi çalışması yapmışlardır. Araştırmanın sonucunda resmin çocuklardaki duygusal yükün azalmasına, hastalığın anlaşılmasına ve kabullüne katkı sağladığı bulunmuştur (Hyslop ve ark., 2018). Bir başka çalışmada 7-13 yaş aralığında olan kanser tanılı 61 hasta ile 20 seanslık resim terapisi uygulaması yaptırılmıştır. Araştırmanın sonucunda ise çocukların streslerinin azaldığı, enerji düzeylerinin arttığı sosyal ilişkilerde ve aktivitelere katılımlarda olumlu anlamda değişikliğin olduğu görülmüştür (Abdullah ve Abdullah, 2018). Post-op dönemdeki çocuk hastalarına yönelik yapılan başka bir sistematik derlemede de müziğin ağrı yönetiminde etkili olduğu ve hemşirelere eğitim vererek kullanımını yaygın hale getirilmesi gerektiğine dair vurgu yapılmıştır (Gümüş ve ark., 2020).

Yapılan bu çalışmada sanata ilgi düzeyi yüksek olan hemşirelerin çalıştıkları klinikte sanat terapi yöntemi kullandıkları belirlenmiştir. Hemşirelerin sanatsal ilgi ve yetenekleri hastalarının sanatsal etkinliklere katılmasına teşvik kaynağı oluşturduğu araştırmalarla desteklenmektedir (Vaartio-Rajalin ve ark., 2021). Bu bağlamda Mosmann'da hemşirelere güzelliği yaşamayı, onu sıradan şeylerde görmeyi, müzik, resim ve tiyatrodan öğrenmeyi ve bu güzelliği bakım yaptığı insanların ihtiyaçlarına göre uydurmayı tavsiye etmektedir. Hemşirenin sanatsal yönlerinin gelişmiş olması ya da sanatsal eylemlere yönelik ilgi duyması; hemşirelerde ki öz farkındalığı, iç görüyü ve kişisel bakış açısının gelişmesini sağlamaktadır. İç görüşü gelişmiş ve yüksek farkındalık sahibi olan hemşirelerin, çocuk hastaların ihtiyaçlarını daha kolaylıkla anlayacağı ve bu ihtiyacı gidermeye yönelik daha fazla efor sarf edeceği düşünülmektedir. Bu nedenle sanatsal yönleri daha gelişmiş olan hemşirelerin, çocuk hastalarla çalışırken onları daha rahat anlamak adına sanatsal uygulamalara daha çok yöneldiği düşünülmektedir (Chinn ve Kramer, 1999; Drapeau ve ark., 2021; Hsu ve ark., 2021; Huet ve Holtum, 2016).

Sanat terapisinin olumlu etkileri dünya çapında da bilinse de ne yazık ki kullanılan kurum sayısı azdır (Bitonte ve Santo, 2014). Özellikle hastalarına profesyonel ve teröpatik bakım sağlamayı hedefleyen hemşirelerin dışavurumcu sanat terapisine dahil edildiği makale sayısı oldukça kısıtlıdır (Vaartio-Rajalin ve ark., 2021). Oysaki birçok makalede sanat yapımı terapötik hemşirelik bakımının bir aracı olarak tanımlanmaktadır (Van De Venter ve Buller, 2015). Ayrıca hemşirenin sanat terapisi yapabilmesi içinde hemşirenin sanat terapisti, hastanın da sanatçı olması gerekmez fakat hemşirelerin sanatı ve dışavurumcu sanat terapisini nasıl kullanılabileceğini, olası zorlukları, beklenmedik sonuçların neler olabileceğini bilmeli ve çocuk klinikleri gibi ayrıcalıklı yerlerde uygulamalarının yararlı olacağı düşünülmektedir (Vaartio-Rajalin ve ark., 2021).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın sonucunda çocuk kliniklerinde çalışan hemşirelere yönelik sanat terapiye yönelik beceri ve tutumlarını artıracak eğitimler verilmesi önerilebilir. Ayrıca dışavurumcu sanat terapisinin hemşire hasta ilişkisi açısından ele alan daha fazla randomize kontrollü çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmüştür.

KAYNAKÇA

Abdulah, D. M., Abdulla, B. M. O. (2018). Effectiveness of group art therapy on quality of life in paediatric patients with cancer: A randomized controlled trial. *Complementary therapies in medicine*, 41, 180-185.

Akkavak, D. T., Karabudak, S. S. (2019). Hastanede Yatan okul çağı çocukların hemşireyi ve hastaneyi algılama durumlarının incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(1), 46-56.

American Art Therapy Association (2018). *Definition of Art*. Available online. Erişim Adresi: <https://arttherapy.org/about-art-therapy/> .Erişim Tarihi:01.05.2023.

Artut, K. (2013). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Balling, K., McCubbin, M. (2001). Hospitalized children with chronic illness: Parental caregiving needs and valuing parental expertise. *Journal of pediatric nursing*, 16(2), 110-119.

Beebe, A., Gelfand, E. W., Bender, B. (2010). A randomized trial to test the effectiveness of art therapy for children with asthma. *Journal of Allergy and Clinical Immunology*, 126(2), 263-266.

Beytut, D. Ş., Bolışık, B., Solak, U., Seyfioğlu, U. (2009). Çocuklarda hastaneye yatma etkilerinin projektif yöntem olan resim çizme yoluyla incelenmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 35-44.

Bitonte, R. A., Santo, M. D. (2014). Art therapy: an underutilized, yet effective tool. *Mental illness*, 6(1), 18-19.

Bostancıoğlu, B., Kahraman, M. E. (2017). Sanat terapisi yönteminin ve tekniklerinin sağlık-iyileştirme gücü üzerindeki etkisi. *Beykoz Akademi Dergisi*, 5(2), 150-162.

Buyurgan, S ve Buyurgan, U. (2012). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Casey, B. (2009). Arts-based inquiry in nursing education. *Contemporary Nurse*, 32(1-2), 69-82.

- Champely S. (2020). pwr: Basic Functions for Power Analysis. R package version 1.3-0. <https://CRAN.R-project.org/package=pwr>.
- Chiang, M., Reid-Varley, W. B., Fan, X. (2019). Creative art therapy for mental illness. *Psychiatry research*, 275, 129-136.
- Chinn, P. L., Kramer, M. K. (1999). Theory and nursing: Integrated knowledge development. (*No Title*).
- Cohen, G. (2006). Research on creativity and aging: The positive impact of the arts on health and illness. *Generations*, 30(1), 7-15.
- Çavuşoğlu H.(2013). *Çocuk Sağlığı Hemşireliği*. Ankara: Sistem Ofset Basımevi.
- Çelikbaş, E. Ö. (2019). Dışavurumcu sanat terapisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 20-37.
- Demir, V., Demir, A. (2018). Sanatla terapi programı ve etkileşim grubu uygulamasının ruhsal belirti düzeyleri üzerindeki etkisi. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 1(2), 97-120.
- Drapeau, C. E., Drouin, M. S., & Plante, P. (2021). Vicarious trauma and response art: A professional development workshop for psychotherapists working with survivors of trauma. *The Arts in Psychotherapy*, 72, 101744.
- Fawcett J, Watson J, Neuman B, Walker P.H., (2001).Fitzpatrick J.J. On Nursing Theories And evidence. *Journal Of Nursing Scholarship*.33(2):115-119.
- Göktepe, Kaya, A. (2015). Sanat Terapi. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Gümüş, M., Yüksel, D., Kara, R., Yardımcı, F., Senol, S., Yılmaz, H. B. (2020). Çocuklarda post-operatif dönemde non-farmakolojik ağrı giderme yöntemi olarak müziğin kullanılması: Sistematik derleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 13(4), 245-250.
- Hsu, M. F., Wang, C., Tzou, S. J., Pan, T. C., Tang, P. L. (2021). Effects of Zentangle art workplace health promotion activities on rural healthcare workers. *Public health*, 196, 217-222.
- Huet, V., Holtum, S. (2016). Art therapy-based groups for work-related stress with staff in health and social care: An exploratory study. *The Arts in Psychotherapy*, 50, 46-57.
- Hyslop, S., Sung, L., Stein, E., Dupuis, L. L., Spiegler, B., Vettese, E., Tomlinson, D. (2018). Identifying symptoms using the drawings of 4–7 year olds with cancer. *European Journal of Oncology Nursing*, 36, 56-61.
- İnal, S., Akgün, M. (2003). Hastanede yatan çocukta terapötik iletişim. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(2).

- İnci, R., Günay, U. (2019). Pediatri hemşirelerinin terapötik oyuna yönelik bilgi, görüş ve uygulamaları. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (3), 547-551.
- Jang, O. J., Ryu, U. J., Song, H. J. (2015). The effects of a group art therapy on job stress and burnout among clinical nurses in oncology units. *Journal of Korean Clinical Nursing Research*, 21(3), 366-376.
- Kaimal, G., Carroll-Haskins, K., Mensinger, J. L., Dieterich-Hartwell, R. M., Manders, E., Levin, W. P. (2019). Outcomes of art therapy and coloring for professional and informal caregivers of patients in a radiation oncology unit: A mixed methods pilot study. *European Journal of Oncology Nursing*, 42, 153-161.
- Kocherov, S., Hen, Y., Jaworowski, S., Ostrovsky, I., Eidelman, A. I., Gozal, Y., Chertin, B. (2016). Medical clowns reduce pre-operative anxiety, post-operative pain and medical costs in children undergoing outpatient penile surgery: A randomised controlled trial. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 52(9), 877-881.
- Kometiani, M. K. (2017). Creating a vital healing community: A pilot study of an art therapy employee support group at a pediatric hospital. *The Arts in psychotherapy*, 54, 122-127.
- Larson, R. (2006). Building intergenerational bonds through the arts. *Generations*, 30(1), 38-41.
- Montessori, M. (2016.). *Discovery Of The Child*. (Okhan Gündüz Çev.). İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi:1936).
- Motlagh, E. G., Bakhshi, M., Davoudi, N., Ghasemi, A., Moonaghi, H. K. (2023). The physical and psychological outcomes of art therapy in pediatric palliative care: A systematic review. *Journal of Research in Medical Sciences*, 28(1), 13.
- Özcanarlan, F., Ören, B. (2020). Yoğun bakım ünitelerinde çalışan hemşirelerde tükenmişlik sendromu: Adana ili örneği. *Aydın Sağlık Dergisi*, 6(3), 298-313.
- Öz Çelikbaş, E. (2024). Sanat Terapisi: Sanat Terapisinde Temel Kavramlar. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Potash, J. S., Chan, F., Ho, A. H., Wang, X. L., Cheng, C. (2015). A model for art therapy-based supervision for end-of-life care workers in Hong Kong. *Death Studies*, 39(1), 44-51.
- Sanchez, H. C., Karlson, C. W., Hsu, J. H., Ostrenga, A., Gordon, C. (2015). Complementary and alternative medicine use in pediatric hematology/oncology patients at the University of Mississippi Medical Center. *The Journal of Alternative and Complementary Medicine*, 21(11), 660-666.

- Sayar, S., Ergin, D. (2019). Ortopedi servisinde yatan çocuk hastalarda ameliyat sonrası ağrı yönetiminde müziğin etkisinin incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 12(1), 67-73.
- Süt, N. (2011). Sample size determination and power analysis in clinical trials. *Ulusal Romatoloji Dergisi*, 3(2), 29.
- Taşkesen, O. (2014). Developing interest in art scale and determining the relation between personality type of teacher candidates and their interest in art. *Educational Research and Reviewers*, 9(8), 216-226.
- Tjasink, M., Keiller, E., Stephens, M., Carr, C. E., Priebe, S. (2023). Art therapy-based interventions to address burnout and psychosocial distress in healthcare workers—a systematic review. *BMC Health Services Research*, 23(1), 1059.
- Vaartio-Rajalin, H., Santamäki-Fischer, R., Jokisalo, P., Fagerström, L. (2021). Art making and expressive art therapy in adult health and nursing care: A scoping review. *International journal of nursing sciences*, 8(1), 102-119.
- Van De Venter, E., Buller, A. M. (2015). Arts on referral interventions: a mixed-methods study investigating factors associated with differential changes in mental well-being. *Journal of Public Health*, 37(1), 143-150.
- Watson, J. (2008). Social justice and human caring: A model of caring science as a hopeful paradigm for moral justice for humanity. *Creative Nursing*, 14(2), 54-61.
- World Health Organization (2019). Health is the evidence on the role of the arts in improving health and weel-being?. Erişim Adresi: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/329834> Erişim Tarihi: 20.07.2023.
- Yayan, E. H., Zengin, M. (2018). Çocuk kliniklerinde terapötik oyun. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 226-233.
- Yıldız, F. Ü. (2021). Çocukluk ve sanat terapisi. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 4(1), 1-17.